

emner end KLNLM. Man skal være betydeligt bedre kvalificeret i den norrøne litteratur end nærværende anmelder for at kende eventuelle savn og mangler blandt opslagsordene. Og hver artikel følges af en udførlig, selvstændig bibliografi (hvor KLNLM oftest blot henviser til andre bibliografier). Disse bibliografier er blandt redaktionens hovedfortjenester. Artiklerne er skrevet af en meget bred kreds af bidragydere, som praktisk præsenteres med deres bidrag forrest i bindet. Som i KLNLM må hver enkelt artikels kvalitet afhænge af sin forfatter. Det vil derfor være en uvurderlig fordel for læseren at have lejlighed til at sammenholde den nye viden i dette værk med den gamle visdom i Kulturhistorisk Leksikon. Skulle en kreds af nordiske historikere have påtaget sig at skrive et internationalt tilgængeligt opslagsværk om Norden i middelalderen, ville resultatet være blevet en væsentligt anderledes disponeret bog. Til gengæld er det usikkert, om den ville have fundet en målgruppe i udlandet. Garland Publishing's Encyclopedia henvender sig til et etableret internationalt miljø af forskere i norrøn litteratur, hvor den må antages at udfylde en betydelig mission: den bør være den første bog, man køber efter grammatikken, og vil kunne slides gennem mange forskerår. I selve Norden vil de fleste historikere kunne undvære at eje den selv, men den burde stå på læsesale og forskningsbiblioteker som opdatering (inden for sin litterært betonedede emnekreds) af Kulturhistorisk Leksikon for Nordisk Middelalder.

Rikke Malmros

Thomas Hill: *Könige, Fürsten und Klöster. Studien zu den dänischen Klostergründungen des 12. Jahrhunderts.* (Kieler Werkstücke, Reihe A Bd. 4, Peter Lang, 1992). 392 s.

Dansk middelalderhistorie har (heldigvis) også mange interesserede og kompetente dyrkere udenfor landets grænser – og der kommer nye til. Den bog, som her skal omtales, er en »Dissertation« fra universitetet i Kiel. Imidlertid synes det at være vanskeligt at skaffe økonomisk støtte til slige sysler i det tyske. I hvert fald har Thomas Hills forældre og bedstefader bekostet bogens trykning, og det er der al mulig grund til at takke dem for.

Bogen opfatter sig som en afløser for/opdatering af Hal Kochs bekendte studier over klostrenes placering i samfundet. Som Hal Koch og så megen anden middelalderkirkehistorie holder den sig overvejende til organisatoriske og politiske forhold – »politischer Religiosität« som forfatteren med et lån fra Friedrich Heer kalder det. Den vej, forfatteren følger, er den for så megen dansk middelalderhistorie frugtbar at gå over den nyere udenlandske forsknings resultater for at se, hvor langt disse giver mening til det danske materiale. Og det gør de i høj grad!

Thomas Hill når frem til, at de danske klostre – sammen med især bispestolene – frem til ca. 1250 indgår i noget, man tendentielt/idealtypisk kan kalde en rigskirke efter frankisk/tysk mønster. Til gengæld for gaver og privilegier er klostrene forpligtet til at yde kongemagten gæsteri, rådgivning og andre materielle ydelser, ligesom kongemagten har betydelig indflydelse på klostrenes indre forhold, især naturligvis i kongeligt funderede klostre. Derudover når han frem til, at de i bogen behandlede klostre kan betegnes som »Hausklöster« (husklostre(!)); dvs. de spiller en stor rolle som begravelsessteder, bedesteder, mindesteder, anbringelses- og uddannelsessteder samt opholdssteder for stifterne og deres familie, efterkommere eller efterfølgere, som også har en betydelig indflydelse på disse klostres indre

forhold. Sådanne 'husklostre' med i bedste fald også en slægtshelgen havde både kongefamilien (Skt. Knud i Odense, Ringsted, senere Sorø samt formentlig Slangstrup), konkurrerende sidelinier i kongeslægten (prins Buris' Tvis, bisp Valdemars Guldholt/Ryd), bisper (Århusbispens Øm, Ribebispens Løgum) samt magnatslægter som Boddilsønnerne (Næstved), de såkaldte Hvider (Sorø, Vor Frue kloster i Roskilde) og muligvis Trugotslægten gennem Eskils Esrum (som senere blev huskloster' for Sune Ebbesens efterkommere). Af kildemæssige årsager er det (kun) de nævnte klostre, der bliver nærmere undersøgt. Men det hævdes, at man formentlig kan indpasse de fleste af det 11. århundredes klostergrundlæggelser i dette mønster. Det eneste andet nogenlunde velbelyste af disse er Æbelholt, som forfatteren ikke tør gøre til 'huskloster'. En nærliggende kandidat er i øvrigt Essenbæk kloster på Djursland stiftet af Stig Hvide før 1151, som overhovedet ikke nævnes i bogen, ikke engang på kortet s. 17 over klostre mv. i det 12. århundrede. I øvrigt bliver det meget nærliggende at spørge om ikke de andre bispesæder havde 'husklostre', når Århus og Ribe havde det. (Er det her Eskilsø/Æbelholt skal indpasses?)

Man kan vel ikke påstå, at de nævnte resultater er revolutionerende. Men de er nu demonstreret med en tyngde og stringens, som gør dem uomgængelige fremover. Og det gør mange ting mere forståelige, når man konsekvent får demonstreret, at det gods og de ressourcer, som de store afstod til klostre kun umiddelbart var tabt. På længere sigt kastede de store både materielle og immaterielle værdier af sig for stiftere og efterfølgere. At gæsterirettigheder betød store belastninger henholdsvis fordele gives der mange underbygninger af, og for de store var det jo lige dyldigt om de og deres følge blev un-

derholdt af deres umiddelbare eller deres middelbare ejendom.

I øvrigt kan man ikke beskyldte forfatteren for at overudnytte materialets bærekraft, når det gælder at fastslå kongeligt gæsteri i klostre. Han overser Ømklosterkønikens meddelelse om, at dronning Margrethe Sambiria »på vor bekostning i to nætter dvælede hos os med 1600 ryttere foruden de tilhørende løbere og fodfolk – rent bortset fra de klerke og riddere, der for kæremåls skyld søgte hoffet« (Olrik ovs. s. 36). Selvom der nok skal spises salt til, viser dette, at dronningen i hvert fald mente, at hun havde ret til at opholde sig i klosteret, mens hun holdt retterting mv. Derudover bruges Thomas Riis' resultater om det middelalderlige danske rejsekongedømme (Festskrift til Skyum-Nielsen). Som Thomas Riis mener Thomas Hill, at disse resultater besidder én eller anden form for statistik signifikans, her således at de kan give et fingerpeg om, hvor meget kongerne opholdt sig i klostrene – 5,8% af de kendte kongelige opholdssteder før 1332. Imidlertid kendes der for kongerne Valdemar I, Knud VI og Valdemar II henholdsvis 33, 14 og 40 opholdssteder og da de regerede henholdsvis 25, 20 og 39 år og årene allerede dengang havde (ca.) 365 dage må det vist indrømmes, at grundlaget er for spinkelt til at kunne udsige noget, der kan kaldes repræsentativt.

Som så ofte, kan man også her glæde sig over, at nye resultater kaster nyt lys over gammelkendte problemer: Den fra klosterkrøniken bekendte, dramatiske, men her uafsluttede strid mellem bisp Thyge af Århus og Øm Kloster endte meget sandsynligt med, at klosteret måtte afgive noget af det gods, det havde fået af den tidligere Århusbisp Svend, idet han bl.a. havde givet af bispestolens gods mod gæsteriret til ham og senere Århusbisper. Den be-

kendte diskussion om, hvad der skal forstås ved »Hvide-slægten« løser forfatteren på den elegante vis, at han siger, at alle de af Skjalm Hvides talrige efterkommere gennem mands- og kvindeliner, som påviseligt havde forbindelse med Sorø Kloster, var besjælet af en fælles familiefølelse, hvorfor det kan være berettiget at kalde dem »Hvide-slægten« (selvom slægtsnavnet først er opfundet i det 16. århundrede) – og så får vi i øvrigt en længere udredning om dem alle sammen og deres indbyrdes slægtsforhold med i købet.

Som det vist allerede er fremgået besidder forfatteren et indgående og imponerende kendskab til dansk kildemateriale og dansk historisk litteratur. Derimod er hans kendskab til dansk topografi – vel forståeligt nok – indimellem noget mangelfuldt: Når han udnævner Silkeborg til at være en kongelig borg i det 12. århundrede, må der foreligge en forveksling med Skanderborg; på kortet over klostre og rejseruter på s. 89 havde det unægteligt været nærliggende at tage Antvorskov med; s. 93n. 241 sker der en sammenblanding af adskillige steder, som intet har med hinanden at gøre. Andre fejl skyldes vel, at Thomas Hills bekendskab med dansk middelalderhistorie ikke har været voldsomt længe endnu: Kristoffer II's regeringstid sættes s. 46 til 1330-32 (mens 1320-26 glemmes), hans bror og forgænger får s. 147 æren af at have udstedt en håndfæstning, Roskildebispen Niels Jakobsen (Ulfeldt) (1368-95) kaldes s. 186 Niels Lunge, og derudover gentager han den pudsig gamle fejl at skrive om en Litle-slægt indenfor 'Hvideslægten' (s. 233), skønt tilnavnet »Litle« blev givet til mænd, der havde samme fornavn som deres far, og altså har samme betydning, som når nutidige amerikanere føjer »Jr.« til deres navn. At han ikke er klar over, at nye dendrokronologiske dateringer tyder på, at Gorm den Gamle

døde i 958, bør han dog næppe bebrejdes.

Endelig kan man undre sig over bogens hovedtitel. Halvdelen af bogen handler om Bodil-, Hvide- og Trugot-slægtens klostre. Medlemmerne af disse slægter kan vel næppe kaldes for fyrster; det kan bisperne derimod i en vis forstand, men det kræver en lidt længere forklaring, så man kan næppe uden videre forudsætte, at nogen ud af titlen kan forstå, at bogen også handler om biskoppelige klosterstiftelser.

Også i denne bog kan der findes nogle skønhedspletter. Men de skal ikke fordunkle, at der her foreligger et vægtigt og fremover uomgængeligt bidrag til dansk middelalderhistorie. At det foreligger på tysk er en ulempe for os, men givetvis en fordel for emnet. Dansk middelalderhistorie har ikke godt af at leve i dansk/nordisk isolation.

Anders Bøgh

Fokus på kvinder i middelalderkilder. Rapport fra symposiet »Kilder til kvinnehistoriske studier i nordisk middelalder,« Isegran, september 1990. Redigert av Berit Jansen Sellevold, Else Mundal, Gro Steinsland. (Viktoria Bokförlag, 1992). 111 s., 115 SKr.

Siden 1979 har en vekslende gruppe af middelalderforskere mødtes med regelmæssige mellemrum for at diskutere forskellige sider af nordiske kvinders historie i middelalderen. At det er lykkedes at holde disse møder er en større kraftanstrengelse, end mange umiddelbart forestiller sig, fordi de fleste arrangører og deltagere har været akademiske løsarbejdere eller forskere ansat i stillinger, der ikke tillader megen forskning. Alligevel er der udgivet adskillige gode og spændende artikler i de rapporter, der er udkommet, og det gælder også den foreliggende rapport fra det